

≡ Eesti
≡ Kontsert

Keelpilli-
FOOKUS

KEELPILLIKVARTETT

Meta4

Soome

Antti Tikkanen viiul • Minna Pensola viiul
Atte Kilpeläinen vioola • Tomas Djupsjöbacka tšello

admirals

Eesti Kontserdi hooaja peatoetaja

admirals.group

Admirals Group AS

P1. DETSEMBER 17.00 Estonia kontserdisaal

KEELPILLIKVARTETT

Meta4

ARMASTUSE AVALDUSED

Antti Tikkanen viiul

Minna Pensola viiul

Atte Kilpeläinen vioola

Tomas Djupsjöbacka tšello

Vaata infot kogu festivali kohta:

KAVA

Leoš Janáček (1854–1928)

Keelpillikvartett nr 2 („Intiimsed kirjad“) (1928)

- *Andante – Con moto – Allegro*
- *Adagio – Vivace*
- *Moderato – Andante – Adagio*
- *Allegro – Andante – Adagio*

Sally Beamish (*1956)

„Üheksa fragmenti“: keelpillikvartett nr 4 (2018)

1. „Choral“ („Koraal“)
2. „Musette“ („Torupill“)
3. „Unruhig“ („Rahutult“)
4. „Liebeslied“ („Armastuslaul“)
5. „Ängstlich“ („Hirmunult“)
6. „Witz“ („Nali“)
7. „Klingeln“ („Helin“)
8. „Kanon“ („Kanon“)
9. „Spiegel“ („Peegel“)

VAHEAEG

Robert Schumann (1810–1856)

Keelpillikvartett nr 1 a-moll op. 41 nr 1 (1842)

- *Andante espressivo – Allegro*
- *Scherzo: Presto – Intermezzo*
- *Adagio*
- *Presto*

Kontsert on kahes pooles kestusega ligikaudu 1h 30min

Tšehhi muusika suurkuju **Leoš Janáček** saavutas heliloojana tunnustuse alles oma 60. eluaastatel, mil tema ooperi „Jenůfa“ lavastused Prahast ja Viinis asetasiid ta rahvusvahelisele kaardile. Lisaks märgilisele panusele ooperi valdkonda (9 ooperit) jättis ta jälje ka oma orkestri- ja kammerteoste ning vokaalmuusikaga.

Janáčeki kammermuusikas keelpillidele on kesksel kohal sonaat viiulile ja klaverile ning kaks keelpillikvartetti. Viimased on 20. sajandi kvartetiliteratuuris kahtlemata ühed põnevamad žanrinäited. Mõlemad teosed on programmilised: esimene kvartett (1923) on inspireeritud Lev Tolstoi novellist „Kreutzeri sonaat“, mille pealkiri tuleneb omakorda Beethoveni samanimelisest teosest viiulile ja klaverile; **teine kvartett** pealkirjaga „**Intiimsed kirjad**“ (1928) on ajendatud helilooja armuloost temast 38 aastat noorema naisega. Nimelt kohtus 63-aastane Janáček 1917. aasta suvel Kamila Stösslovága, kellest sai helilooja muusa ja inspiratsiooniallikas tema elu viimaseks üheteistkümneks aastaks. Tundes end noorendatuna ja täis loomingulist energiat, kirjutas Janáček järgneva aastakümne jooksul neli ooperit, kaks klaverikontserti, *sinfonieta*, missa, arvukalt kooriteoseid ja eelpool nimetatud kaks kvartetti. Helilooja on öelnud, et kõik need teosed on teatud määral tema armastuse avaldused Kamilale, ent kõige kujukamalt tuleb see

esile just 2. keelpillikvartetis, millele Janáček kavatses algul panna nimeks „Armastuskirjad“, kuid muutis pealkirja hiljem Kamila soovil ümber. Nende suhtes mängiski olulist rolli kirjavahetus: säilinud on üle 600 Janáčeki kirja Kamilale, milles rullub lahti helilooja tundemaailm (1990. aastal avaldati need kirjad tšehhi keeles ja neli aastat hiljem inglise keeles). Teise keelpillikvarteti kirglik ja intensiivne muusika peegeldab oma muutuivate faktuuride, värvide ja rütmi-mustritega Janáčeki ja Kamila suhte dünaamikat. Kandvat osa etendab kvartetis vioola (algselt kavatses autor selle asemel kasutada *viola d'amore*'t ehk „armastuse vioolat“), mis kehastab Kamila kuju. Helilooja oli oma teosega ise väga rahul: „Ma ei arva, et võiksin kirjutada veel midagi sügavamalt või tõelisemat,“ kirjutas ta Kamilale. „Sa seisad iga noodi taga, sina, elav, jõuline, armastav.“ Paraku suri helilooja mõned kuud pärast kvarteti loomist, kuulmata teose esiettekannet, mis toimus 11. septembril 1928 Brnos Määrimaa kvarteti poolt.

Auhindadega pärjatud briti nüüdis-helilooja **Sally Beamish** alustas oma muusikuarjääri violamängijana Londonis ning pöördus 1990. aastatel komponeerimise poole, sidudes oma elu pea kolmekümneks aastaks Šotimaaga. Kuigi ta oli loometööst unistanud varemgi, suunasid teda elumuutust tegema

kaks peamist põhjust: esmalt laste sünd („Komponeerimine sobis emadusega tunduvalt paremini kui keelpillimängija rändav eluviis,“ on Beamish tähendanud), teiseks aga tema hinnalise vioola vargus. „Tegin toona teadliku otsuse, et sellest peab midagi positiivset välja tulema,“ märkis Beamish pärast varguse šokist toibumist. „Tahtsin, et saaksin tagasi vaadata ja öelda: „Kui mu vioola poleks varastatud, siis poleks mul kunagi ...“ Ja mida ma kõige rohkem tahtsin, oli saada täiskohaga heliloojaks.“ Sally Beamishi loomingukataloogi on nüüdseks kogunenud mitusada nimetust, nende seas soolopalad, kammeroopused, koori- ja soololaulud, orkestri- ja lavateosed ning filmipartituurid. Tema käekirja on mõjutanud erinevad stiilid ja traditsioonid alates šoti rahvamuusikast kuni džässini.

Keelpillikvarteti nr 4 „Üheksa fragmenti“ (2018) tellis heliloojalt Eliase Kvartett Wigmore Halli, Harvardi Muusikaühingu ja Het Concertgebouw' toel. Tellija, kes oli toonud esiettekandele ka autori 3. keelpillikvarteti „Reed Stanzas“ (2011), soovis, et Beamishi uudisteos oleks mingil moel seotud nende repertuaari ühe lemmikteose – Robert Schumanni 1. keelpillikvartetiga. Beamish ehitas oma kvarteti üles üheksale lühikesele fragmendile, mille aluseks on teemad Schumanni kvarteti erinevatest osadest, vaadeldes neid justkui läbi katkise

peegli. Igas fragmendis on üks idee, mille peamine element on selle karakter. Autor on rääkinud:

„Schumanni elu oli traagiline. Ma olen ennast alati identifitseerinud tema naise Claraga – ta oli ainus naishelilooja, keda ma väikse tüdrukuna teadsin. Ja kui ma hakkasin seda lugu kirjutama, oli mul 23-aastane tütar ning ka Clara oli 23-aastane, kui ta Schumanniga abiellus. Nende elus olid tohutud raskused ja on väga liigutav mõelda sellele noorele tüdrukule, kes pidi selle kõigega toime tulema. See kõik on väljendatud ka mu teoses.“

„Üheksa fragmenti“ kõlasid esiettekandes 22. veebruaril 2019 Londonis Eliase Kvarteti poolt. 2022. aastal mängiti seda kohustusliku teosena Wigmore Halli rahvusvahelisel keelpillikvartettide konkursil.

Robert Schumanni looming kehastab romantismiajastu ideaale. Tema eelistatuim väljendusvahend oli klaver, mille võimalusi ta vaatamata sõrmevigastusele täiel määral valdas. 1838. aastal kirjutas helilooja oma tulevasele naisele Clara Wieckile, et klaver on muutunud talle liiga piiravaks ja ta kavatseb hakata kirjutama keelpillikvartette.

Enne kui Schumann selleni jõudis, laienes tema žanriline haare esmalt vokaalmuusikale – 1840. aasta jooksul lõi ta üle saja laulu –, järgmisel aastal nägid aga ilmavalgust kaks sümfooniat. Idee keelpillikvartetide loomisest sai teoks aastal 1842, mida helilooja biograafid nimetavad Schumanni „kammermuusika aastaks“ – umbes kuue kuu jooksul valmisid selle aastanumbri sees **kolm keelpillikvartetti op. 41**, klaverikvintett Es-duur op. 44, klaverikvartett Es-duur op. 47 ja „Fantaasiapalad“ op. 88 klaveritrole.

Lõpetanud kolm keelpillikvartetti, kirjutas Schumann oma sõbrale: „Võid olla kindel, et ma pole säästnud vaeva, loomaks midagi tõeliselt head.“ Teosed annavad tunnistust Schumanni põhjalikest eelteadmistest kvartetizanri kohta – nimelt tellis ta 1842. aasta aprillis endale kõik Mozarti ja Beethoveni trükis ilmunud kvartetid ning uuris neid kaks kuud, enne kui ta ise kvartette kirjutama hakkas, samuti tudeeris ja analüüsis ta Bachi fuugasid. Kummardusena Bachile algab **esimene keelpillivartett a-moll op. 41 nr 1** imitatsioonilise sissejuhatusega. Teist osa on Schumanni biograaf Robert Haven Schauffler kirjeldanud kui „üht kõige põnevamat ja õnnestunumat osa kvartetiliteratuuris. See galopeerib nagu metsik ratsanik“. Kolmas osa näitab helilooja meloodiaannet, olles justkui üks tema sõnadeta laule.

Teosele paneb punkti hingestatud ja tarmukas finaal.

Kvartetid op. 41 tulid esiettekanadele 13. septembril 1842 kingina Clarale tema 23. sünnipäeval. Oopus nägi trükivalgust järgmise aasta veebruaris pühendusega helilooja sõbrale, temast aasta vanemale Felix Mendelssohn-Bartholdyle, keda Schumann hardusega imetles.

Evelin Kõrvits

Nende efektne musitseerimisstiil – püsti mängimine, peaaegu kaasa tantsimine – on mind alati vaimustanud. Nüüd on nad jõudnud veelgi hingematvamate tehniliste ja sisuliste kõrgusteni.

– Richard Morrison (The Times, aprill 2023)

2001. aastal loodud Meta4 on rahvusvaheliselt üks edukamaid Soome keelpillikvartette. Nelja muusikut seob lähedane sõprus, avatus, uudishimu ja mitmekülgsus. Neile on iseloomulik „hingetuksvõttev vitaalsus“ (Badische Zeitung) ning „lähipaiste ja rikkalik kõlapalett“ (Rondo), samuti hinnatakse neid kammermuusika lavadel harvaesineva „muusikalise huumorimeele“ tõttu (Süddeutsche Zeitung).

Meta4 esineb regulaarselt suurtes muusikapealinnades ja olulistest kontserdisaalides üle maailma. 2004. aastal saavutas ansambel esikoha rahvusvahelisel Šostakovitši-nimelisel kvartetikonkursil Moskvas, kus võideti ka eriauhind parima Šostakovitši tõlgenduse eest. 2007. aastal pälvis kvartett esimese preemia rahvusvahelisel Joseph Haydni kammermuusikakonkursil Viinis. Samal aastal pärjas Soome kultuuriministeerium neid rahvusvahelise läbimurde puhul prestiižika Soome preemiaga (Suomi-palkinto). Aastail 2008–2010 oli Meta4 valitud BBC uue põlvkonna artistiks ning 2013. aastal tunnustas neid eripreemiaga Jenny ja Antti Wihuri Fond.

Meta4 on lihvinud oma oskusi Euroopa Kammermuusika Akadeemias, kus ansambli juhendasid Hatto Beyerle ja Johannes Meissl. Kvartett on üllitanud kolm plaati kaubamärgi all Hänssler Classics: Haydni keelpillikvartetid op. 55 (2009), Šostakovitši kvartetid nr 3, 4 ja 7 (2012) ning Bartóki kvartetid nr 1 ja 5 (2014), mis on pälvinud mitmeid auhindu. Meta4 on salvestanud ka Kajja Saariaho kammerteoseid (Ondine, 2013) ja Jean Sibeliusse muusikat (Berliner Meisterschallplatten, 2013). Kvarteti viimaste aastate albumid on välja andnud BIS Records: 2020. aastal ilmus Mendelssohni ja Enescu oktettide salvestis koos Gringoltsi

Kvartetiga ning 2021. aasta sügisel tuli välja Sebastian Fagerlundi kammermuusika album „Oceano“.

Meta4 liikmed mängivad hinnalistel instrumentidel: Soome Kultuurifondi Stradivari viiul, Signe ja Ane Gyllenbergi Fondi Carlo Bergonzi viiul (1732, Cremona) ning Lorenzo Storioni tšello (1780, Cremona).

Antti Tikkanen on mitmekülgne muusik, kelle dünaamiline karjäär hõlmab ülesastumisi nii solisti kui ka kammeransamblistina, samuti on ta tegev barokkmuusika vallas. Tema ande ulatust peegeldab lai repertuaar, mis ulatub varabarokist nüüdismuusikani.

Antti sündis Soomes Oulaineni linnas ja hakkas viiulit õppima seitsmeaastaselt. Tema esimene õpetaja Jokilaakso muusika-instituudis oli Tomasz Orzech. Seejärel õppis ta Kuhmo viiulikoolis prof Zinaida Gilelsi juhendamisel, Sibeliusse akadeemias Lajos Garami, Mi-Kyung Lee ja Kreetta-Maria Kentala käe all ning lühikest aega Lyoni kõrgemas riiklikus muusika- ja tantsukonservatooriumis Pavel Vernikovi juures.

Antti Tikkanen on esinenud mitmete soome orkestritega, sealhulgas Soome Raadio Sümfooniaorkestri, Tapiola Sinfonietta ja Helsingi Filharmooniaorkestriga.

Ülesastumised kammermuusiku, solisti või ansambli liikmena on viinud teda muusikafestivalidele üle maailma.

Antti Tikkanen mängib Stradivariuse viiulil „ex Berglund“, mille on talle lahkelt laenuks andnud Soome Kultuurifond.

Viiuldaja **Minna Pensola** on tuntud kui intensiivne esineja, hingestatud solist ja energiline kontsertmeister. Ta on innustav kaasmuusik ja õpetaja, kes on oodatud külaline paljudel rahvusvahelistel kammermuusikafestivalidel. Minna tegutseb muusikamaailmas mitmekülgsest ning on oma kodulinna Helsingis algatanud regulaarsed klubiõhtud, kus on ühendatud vaba atmosfäär ja elav klassikaline muusika. Lisaks juhib ta koos oma viiuldajast abikaasa Antti Tikkaneniga kontserdisarja „PuKamaChamber“. Ta teeb tihedat koostööd soome heliloojatega, kes on pühendanud talle mitmeid teoseid. Ees ootavad Lotta Wennäkoski kammerteose ning Iiro Rantala (koos Bremeni Saksa Kammerfilharmoonikute ja pianist Iiro Rantalaga) ja Jukka Tiensuu (koos Tapiola Sinfonietta ja sopran Anu Komsiga) topelkontsertide esiettekanded.

Alates 2021. aastast on Minna Pensola Kuhmo kammermuusika-festivali üks kunstilisi juhte. Aastatel 2019–2024 on ta Joensuu Linnaorkestri kunstiline partner. Vahemikus 2006–2012 kureeris ta kunstilise juhina Soome klassikalise muusika suvefestivali Sysmän Suvisoitto ning kuulus aastail 2020–2021 Helsingi festivali Wonderfeel korraldustoimkonda.

Minna Pensola on auhinnatud keelpillikvarteti Meta4 asutajaliige, ta õpetab kammermuusikat Euroopa Kammermuusika Akadeemias (ECMA) ja viiulit Sibeliuse akadeemias. Tema enda õpingud algasid Helsingi konservatooriumis, jätkusid Sibeliuse akadeemias ning jõudsid lõpule Zürichi muusika- ja teatrikõrgkoolis ning Euroopa Kammermuusika Akadeemias. Talle on teejuhiks olnud sellised olulised õpetajad nagu Leonid Mordkovich, Kaija Saarikettu, Ralf Gothoni, Ana Chumachenko, Josef Rissin, Hanno Beyerle ja Johannes Meissl ning lugematu hulk inspireerivad kolleege.

Minna Pensola mängib Carlo Bergonzi viiulil (1732), mille omanik on Signe ja Ane Gyllenbergi Fond. Lava taga annavad artisti elule hoogu tema kaks tütart, kaks kassi ja hamster.

Atte Kilpeläinen muusikaõpingud tipnesid kraadidega Kölni muusika-kõrgkoolis ja Sibeliuse akadeemias. Alates 2005. aastast on ta Helsingi Filharmooniaorkestri violarühma kontsertmeister ja 2006. aastast Meta4 liige. Külaliskontsertmeistrina on ta töötanud selliste kollektiividega nagu Euroopa Kammerorkester, Rootsi Raadio Sümfooniaorkester, Stockholmi Kuninglik Filharmooniaorkester ja Leipzigi Gewandhaus-orkester; solistina on ta esinenud Helsingi Filharmooniaorkestri, Tapiola Sinfonietta, Kölni Kammerorkestri ning Kuopio ja Oulu linnaorkestrite ees.

Alates 2012. aastast on Atte Kilpeläinen Sibeliuse akadeemia õppejõud. Ta on andnud meistrikursusi ka Soome suvefestivalidel.

Tomas Djupsjöbacka alustas muusikaõpinguid kolmeaastaselt Lääne-Helsingi muusikainstituudis. 1997. aastal astus ta Sibeliuse akadeemiasse, kus õppis prof Martti Rousi, Marko Ylöneni ja Ralf Gothóni (kammermuusika) juhendamisel. Seejärel täiendas ta end kaks aastat Patrick Demenga käe all Lausanne'i konservatooriumis, mille lõpetas 2003. aastal kiituse ja solistidiplomiga.

Võitnud 1998. aastal II preemia rahvuslikul tšellokonkursil Turu linnas, on Tomas Djupsjöbacka soleerinud orkestrite ees nii Soomes kui välismaal. Kammermuusikuna on ta üles astunud pea kõigil olulisematel soome muusikafestivalidel. Ta kuulub Euroopa Kammerorkestrisse ja keelpillikvartetti Meta4.

Praegu õpib ta dirigeerimist Sibeliuse akadeemias, kus ta on ühtlasi kammermuusika õppejõud. Tomas Djupsjöbacka mängib haruldasel Lorenzo Storioni tšellol, mis on valmistatud 1780. aastal Cremonas.

HOOAJA
PEATOETAJA

admirals

LIVIKO
— anno 1898 —

AUTOPARTNER

Jazz
pesulad

OLEREX

SORAINEN

SELVER
Hea mõte

myfitness
world class gym & studios

 /eestikonsert

 /eesti_konsert

eestikonsert.ee